

ΣΤΕ 214/2019 [ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΚΑΙ Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΥΑ ΥΠΠΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΠΡΟΣΘΗΚΗΣ ΣΤΟ ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΟ ΚΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΙΝΕ]

Περίληψη

- Το Υπουργείο Πολιτισμού, το οποίο είναι αρμόδιο να χορηγεί άδεια για την επιχείρηση έργου πλησίον αρχαίου ή νεώτερου μνημείου, δύναται και να απαγορεύει κάθε έργο ή δραστηριότητα που μπορεί να βλάψει, αμέσως ή εμμέσως, και δη τόσο από άποψη ασφαλείας όσο και από αισθητική άποψη τις αρχαιότητες ή τα νεώτερα μνημεία, με γνώμονα την εις διηνεκές διατήρηση και προστασία του και πάντοτε εν όψει αφενός του χαρακτήρα των προστατευτέων μνημείων και αφετέρου του συγκεκριμένου έργου που πρόκειται να επιχειρηθεί.

Δεδομένου ότι προστατευόμενο στοιχείο του περιβάλλοντος χώρου των μνημείων συνιστά και η ανεμπόδιστη θέαση αυτών, αλλά και ο χαρακτήρας και η φυσιογνωμία της ευρύτερης περιοχής, η οποία τελεί σε άμεση οπτική επαφή με τα μνημεία και είναι αναγκαία για την ανάδειξή τους, πρέπει περαιτέρω να ερευνάται και αν η απόσταση του έργου από το μνημείο ή η σχέση του με αυτό, εν όψει των μορφολογικών του στοιχείων, είναι τέτοια, ώστε να διασφαλίζεται η αναλλοίωτη έποψη του μνημείου και η ακεραιότητα του αναγκαίου, για την ανάδειξή του, σε ιστορική αισθητική και λειτουργική ενότητα περιβάλλοντος χώρου.

Με δεδομένο ότι το σύνολο του επιδίκου διατηρητέου ακινήτου απολαμβάνει της προστασίας του ν. 3028/2019 πρέπει η έγκριση οποιουδήποτε δομικού έργου στο διατηρητέο μνημείο και στον περιβάλλοντα χώρο αυτού να αιτιολογείται νομίμως. Όπως προκύπτει από το πρακτικό του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων και τα ευρισκόμενα στο φάκελο της δικογραφίας διαγράμματα, μειώθηκε σημαντικά το ύψος του νέου κτηρίου σε συμμόρφωση, κατά το μέρος τούτο, με την απόφαση 3847/2006 του Συμβουλίου της Επικρατείας. Με τον τρόπο όμως αυτό, η προσβαλλόμενη πράξη δεν αιτιολογείται νομίμως και επαρκώς, δεδομένου ότι δεν περιλαμβάνεται καν σε αυτήν ή σε άλλο στοιχείο του φακέλου λεπτομερής περιγραφή, αφενός μεν του διατηρητέου μνημείου, αφετέρου του νέου κτηρίου, αλλά ούτε και τεκμηριωμένη εκτίμηση, εν όψει του συνόλου των χαρακτηριστικών του νέου κτηρίου (π.χ ύψους, όγκου), ότι η τοποθέτησή του στον περιβάλλοντα χώρο του διατηρητέου και μάλιστα σε επαφή με αυτό, δεν έχει δυσμενείς συνέπειες στην θέαση από όλες τις όψεις του μνημείου και, επομένως, στην προβολή και ανάδειξη αυτού, λαμβάνομένου υπόψη ότι, σύμφωνα με τα λεχθέντα στη συνεδρίαση του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων, αφήνεται με την προσθήκη μία "φυγή" για τη θέαση του διατηρητέου.

Πρόεδρος: *Ι. Μαντζουράνης*

Εισηγητής: *Μ.Ε. Παπαδημήτρη*

Βασικές σκέψεις

2. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση ζητείται η ακύρωση της ΥΠΠΟ/ΔΑΝΣΜ/62357/1828 π.ε/11.3.2009 αποφάσεως του Υπουργού Πολιτισμού, με τη οποία εγκρίθηκε μελέτη για την κατασκευή διώροφης προσθήκης, κατ' επέκταση υφισταμένου κτιρίου, επί της οδού Ιουλιανού 24 και Αινιάνος του Δήμου Αθηναίων, του οποίου ιδιοκτήτης φέρεται να είναι η αστική εταιρεία "Ινστιτούτο Εργασίας" (ΙΝΕ) της ΓΣΕΕ.
3. Επειδή, με έννομο συμφέρον και εν γένει παραδεκτώς παρεμβαίνουν υπέρ του κύρους της προσβαλλομένης αποφάσεως, με κοινό δικόγραφο, αφενός μεν η αστική εταιρεία "Ινστιτούτο Εργασίας", η οποία φέρεται ως ιδιοκτήτρια του οικοπέδου, στο οποίο βρίσκεται το ανωτέρω κτίριο, αφετέρου δε η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος, (ΓΣΕΕ), με πρωτοβουλία της οποίας και προς εξυπηρέτηση των σκοπών της ιδρύθηκε η ως άνω αστική εταιρεία, της οποίας μάλιστα το διοικητικό συμβούλιο ορίζεται από την ΓΣΕΕ (άρθρα 1, 2 και 4 του καταστατικού του Ινστιτούτου Εργασίας) (ΣΤΕ 3847/2006).
4. Επειδή, νομίμως φέρεται προς νέα συζήτηση η ένδικη αίτηση, μετά την έκδοση της 2799/2015 αναβλητικής αποφάσεως του Δικαστηρίου και την εκ μέρους της Διοικήσεως συμπλήρωση των στοιχείων του φακέλου, που διατάχθηκε με την εν λόγω απόφαση.
5. Επειδή, ο πρώτος των αιτούντων, δικηγόρος, ο οποίος υπογράφει και το δικόγραφο της κρινομένης αιτήσεως παρέστη αυτοπροσώπως, με την ιδιότητά του αυτή. Η δήλωση δε του ίδιου δικηγόρου ότι δεν παρίσταται για την τρίτη αιτούσα δεν ασκεί επιρροή στη νομιμοποίησή της, εφόσον η αιτούσα είχε νομιμοποιηθεί ήδη κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση με ειδικό συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο που είχε προσκομίσει προς τον ανωτέρω υπογράφοντα το δικόγραφο της αιτήσεως ακυρώσεως δικηγόρο. Συνεπώς η κρινόμενη αίτηση παραδεκτώς εισάγεται και ως προς την αιτούσα αυτή, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 27 του π.δ/τος 18/1989 (Α' 8), όπως ισχύει (βλ. ΣΤΕ 1482-3/1999 Ολομ., 2778/2015).
6. Επειδή, στο άρθρο 24 του Συντάγματος ορίζεται ότι «η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους» (παρ. 1) και ότι «τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος ...» (παρ. 6). Με τις διατάξεις αυτές καθιερώνεται, ειδικώς, αυξημένη προστασία του φυσικού, καθώς επίσης και του πολιτιστικού περιβάλλοντος, δηλαδή των μνημείων και λοιπών πολιτιστικών αγαθών που προέρχονται από την ανθρώπινη δραστηριότητα και συνθέτουν λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους την εν γένει πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας. Η προστασία αυτή

περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τη διατήρηση των εν λόγω πολιτιστικών στοιχείων στο διηνεκές, καθώς και την προστασία του αναγκαίου για την ανάδειξή τους περιβάλλοντος χώρου. Επομένως, κάθε επέμβαση επί ή πλησίον αρχαίου ή νεωτέρου μνημείου πρέπει κατ' αρχήν να αποβλέπει στην προστασία και ανάδειξη αυτού, να ενεργείται δε ενόψει των ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών του και επί τη βάσει των δεδομένων της οικείας επιστήμης, απαγορευομένων επεμβάσεων και χρήσεων μη συμβατών προς την κατά προορισμό χρήση του μνημείου και του περιβάλλοντος αυτό χώρου (ΣτΕ 676/2005 Ολομ., 4472/2015, 3108/2015, 2214/2015, 3004/2015, 3735/2013, 669/2010 7μ., 569/2012), Οι πράξεις των αρμοδίων οργάνων της Διοικήσεως, με τις οποίες επιτρέπεται η εκτέλεση έργων ή εργασιών πλησίον μνημείου, πρέπει να είναι ειδικώς αιτιολογημένες ως προς την κρίση ότι με τα έργα ή τις εργασίες αυτές προστατεύεται, αναδεικνύεται ή, πάντως, δεν παραβλάπτεται ουσιωδώς το μνημείο ούτε ο περιβάλλοντος χώρος του (βλ. 3004/2015, 569/2012, 669/2010 7μ.).

7. Επειδή, περαιτέρω, στη Διεθνή Σύμβαση της Γρανάδας του έτους 1985 για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην Ευρώπη, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2039/1992 (Α' 61), προβλέπεται ότι «Στην παρούσα Σύμβαση σαν [η] “αρχιτεκτονική κληρονομιά” θεωρείται ότι περιλαμβάνει τα ακόλουθα ακίνητα αγαθά: 1. Τα μνημεία: κάθε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού της ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων ή διακοσμητικών στοιχείων, που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους. 2. Τα αρχιτεκτονικά σύνολα: [...] 3. Οι τόποι: [...]» (άρθρο 1), ότι «Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται: 1. να καθιερώσει ένα νομικό καθεστώς προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. 2. να εξασφαλίσει, μέσα σ' αυτό το νομικό πλαίσιο και ανάλογα με τα ιδιαίτερα για κάθε Κράτος ή περιφέρεια μέτρα, την προστασία των μνημείων, των αρχιτεκτονικών συνόλων και των τόπων» (άρθρο 3), ότι «Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται: 1. να θέσει σε εφαρμογή, με βάση τη νομική προστασία των σχετικών ακινήτων, κατάλληλες διαδικασίες ελέγχου και αδειών, 2. να φροντίσει, ώστε τα προστατευόμενα ακίνητα να μην αλλοιωθούν, ερειπωθούν ή κατεδαφιστούν. Γι' αυτόν το σκοπό, κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται, εάν δεν το έχει ήδη κάνει, να εισαγάγει στη νομοθεσία του διατάξεις, που να προβλέπουν: α. την υποβολή προς τις αρμόδιες αρχές των σχεδίων κατεδάφισης ή μετατροπής μνημείων, που ήδη προστατεύονται, ή μνημείων για τα οποία έχει κινηθεί η διαδικασία προστασίας, όπως και κάθε σχεδίου που θίγει το περιβάλλον τους, β. [...] γ. [...] δ. [...]» (άρθρο 4), ότι «Στο χώρο, ο οποίος περιβάλλει τα μνημεία, στο εσωτερικό των αρχιτεκτονικών συνόλων και των τόπων κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να λάβει μέτρα που θα αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος» (άρθρο 7) και ότι «Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να υιοθετήσει πολιτική ολοκληρωμένης προστασίας η οποία: 1.

- [...] 3. θα καθιστά τη συντήρηση, την αναβίωση και την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, σημαντικότατο στοιχείο της πολιτιστικής περιβαλλοντολογικής και χωροταξικής πολιτικής [...]» (άρθρο 10). Τέλος, στο άρθρο 11 της Σύμβασης προβλέπεται ότι κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να ενθαρρύνει: α) τη χρήση των προστατευόμενων ακινήτων, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες της σύγχρονης ζωής και β) την προσαρμογή, όταν είναι δυνατό, παλιών κτηρίων για νέες χρήσεις.
8. Επειδή, με τις διατάξεις αυτές, οι οποίες κατά το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος έχουν υπέρτερη του νόμου τυπική ισχύ, επιβάλλεται η προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, στην οποία περιλαμβάνονται τόσο μεμονωμένα οικοδομήματα, όσο και αρχιτεκτονικά σύνολα και τόποι, κατά τα αναφερόμενα στις διατάξεις αυτές, και, περαιτέρω, η μέριμνα για την ένταξη των προστατευόμενων αυτών στοιχείων στην οικονομική και κοινωνική ζωή του οικείου οικισμού και για την κατά το δυνατόν εναρμόνισή τους με τον πολεοδομικό ιστό του οικισμού (ΣτΕ 4351/2014, 2485/2014, 4916/2013 7μ., 2339/2009 7μ.). Περαιτέρω, από τις διατάξεις αυτές συνάγεται ότι τα συμβαλλόμενα στην ανωτέρω διεθνή σύμβαση μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να απέχουν από κάθε ενέργεια που βλάπτει αμέσως ή εμμέσως τα μνημεία ή τα αρχιτεκτονικά σύνολα ή τον περιβάλλοντα χώρο τους αλλά και να λαμβάνουν θετικά μέτρα, που αποσκοπούν στην βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος τα ακίνητα μνημεία χώρου (ΣτΕ 4351/2014, 2485/2014, 669/2010 7μ).
9. Επειδή, εξάλλου, η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος οργανώνεται και εξειδικεύεται ήδη με τις διατάξεις του ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (Α΄ 153). Στο πεδίο εφαρμογής του νόμου, υπάγονται, κατά το άρθρο 73 παρ. 10 αυτού, και πολιτιστικά αγαθά που έχουν χαρακτηριστεί ως προστατευόμενα κατά τις διατάξεις της προϊσχύουσας νομοθεσίας, τα οποία εφεξής προστατεύονται κατά τις διατάξεις του νόμου αυτού, ο οποίος εναρμονίζεται με τις ήδη εκτεθείσες διατάξεις του Συντάγματος και της Διεθνούς Συμβάσεως της Γρανάδας (ΣτΕ 669/2010 7μ. κ.ά). Ειδικότερα, στο άρθρο 10 του νόμου αυτού ορίζονται τα εξής: «1. Απαγορεύεται κάθε ενέργεια σε ακίνητο μνημείο η οποία είναι δυνατόν να επιφέρει με άμεσο ή έμμεσο τρόπο καταστροφή, βλάβη, ρύπανση ή αλλοίωση της μορφής του ... 3. Η εγκατάσταση ή η λειτουργία βιομηχανικής, βιοτεχνικής ή εμπορικής επιχείρησης ... καθώς και η οικοδομική δραστηριότητα πλησίον αρχαίου επιτρέπεται μόνο μετά από έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. Η έγκριση χορηγείται εάν η απόσταση από ακίνητο μνημείο ή η σχέση με αυτό είναι τέτοια ώστε να μην κινδυνεύει να επέλθει άμεση ή έμμεση βλάβη αυτού λόγω του χαρακτήρα του έργου ή της επιχείρησης ή της εργασίας. 4. Για κάθε εργασία, επέμβαση ή αλλαγή χρήσης σε ακίνητα μνημεία, ακόμη και αν δεν επέρχεται κάποια από τις συνέπειες της παραγράφου 1 σε αυτά, απαιτείται

έγκριση που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου... 6. Στις περιπτώσεις που απαιτείται έγκριση σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, αυτή προηγείται από τις άδειες άλλων αρχών που αφορούν την επιχείρηση ή την εκτέλεση του έργου ή της εργασίας...». Τέλος, στο άρθρο 40 παρ. 1 του ν. 3028/2002 ορίζονται τα εξής: “Οι εργασίες σε ακίνητα μνημεία και ιδίως η συντήρηση, η στερέωση, η αποκατάσταση, η αναστήλωση, η κατάχωση, η τοποθέτηση προστατευτικών στεγών, η διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου και οι εργασίες που αποβλέπουν σε απόδοση σε χρήση ή σε φιλοξενία χρήσεων αποσκοπούν στη διατήρηση της υλικής υπόστασης και της αυθεντικότητάς τους, την ανάδειξη και εν γένει στην προστασία τους. Διενεργούνται σύμφωνα με τη μελέτη, η οποία εγκρίνεται από την Υπηρεσία ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, ή αν αυτές είναι μείζονος σημασίας, με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. Για την έγκριση της μελέτης απαιτείται να έχει προηγηθεί η τεκμηρίωση του μνημειακού χαρακτήρα του ακινήτου”.

10. Επειδή, οι πιο πάνω διατάξεις εκκινούν από τη διάκριση σε επεμβάσεις επί και πλησίον ακινήτου μνημείου. Ως επεμβάσεις επί ακινήτου μνημείου, απολύτως απαγορευμένες από το νόμο, νοούνται αυτές οι οποίες είναι δυνατόν να επιφέρουν με άμεσο ή έμμεσο τρόπο καταστροφή, βλάβη, ρύπανση ή αλλοίωση της μορφής του (ΣτΕ 4351/2014). Η πραγματοποίηση επεμβάσεων επί ακινήτου μνημείου που δεν επιφέρουν τις ανωτέρω συνέπειες, αλλά και οι επεμβάσεις πλησίον ακινήτου μνημείου επιτρέπονται, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζουν οι ανωτέρω διατάξεις του ν. 3028/2002 και συγκεκριμένα ύστερα από την υποβολή τεκμηριωμένης μελέτης, τη διατύπωση της γνώμης του οικείου Συμβουλίου και την έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού (πρβλ ΣτΕ 1805/2016, 1688-9/2016). Περαιτέρω, για τις επεμβάσεις πλησίον μνημείου η έγκριση χορηγείται εάν η απόσταση από το ακίνητο μνημείο, στην έννοια του οποίου συμπεριλαμβάνεται πλέον ρητώς και το άμεσο περιβάλλον του, ή η σχέση με αυτό είναι τέτοια ώστε να μην κινδυνεύει να επέλθει άμεση ή έμμεση βλάβη σε αυτό. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι ο Υπουργός Πολιτισμού προκειμένου να χορηγήσει την έγκριση (άδεια) εκτελέσεως έργου είτε επί είτε επί πλησίον μνημείων αξιολογεί τα χαρακτηριστικά του έργου και εκτιμά τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις που θα έχει η εκτέλεσή του στα ακίνητα μνημεία, δηλαδή στα αγαθά που εμπίπτουν στο πεδίο προστασίας του αρχαιολογικού νόμου. Η αιτιολογία της χορηγούμενης εγκρίσεως ελέγχεται, συνεπώς, ως προς τα ζητήματα αυτά, πρέπει δε, για να είναι πλήρης, να περιέχει: α) περιγραφή των προστατευτέων μνημείων, β) περιγραφή του προς εκτέλεση έργου και γ) τεκμηριωμένη εκτίμηση των επιπτώσεων του έργου επί των μνημείων (ΣτΕ 422/2015, 4351/2014). Η αιτιολογία δε αυτή μπορεί να προκύπτει και από τα λοιπά στοιχεία του φακέλου και, ιδίως, από τη γνωμοδότηση του οικείου Συμβουλίου, η οποία συνοδεύει την έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού (ΣτΕ 569/2012). Περαιτέρω, κατά την έννοια των διατάξεων αυτών, το υπουργείο

Πολιτισμού, το οποίο είναι αρμόδιο να χορηγεί άδεια για την επιχείρηση έργου πλησίον αρχαίου ή νεώτερου μνημείου, δύναται και να απαγορεύει κάθε έργο ή δραστηριότητα που μπορεί να βλάψει, αμέσως ή εμμέσως, και δη τόσο από άποψη ασφαλείας όσο και από αισθητική άποψη, τις αρχαιότητες ή τα νεώτερα μνημεία, με γνώμονα την εις διηνεκές διατήρηση και προστασία του και πάντοτε ενόψει αφενός του χαρακτήρα των προστατευτέων μνημείων και αφετέρου του συγκεκριμένου έργου που πρόκειται να επιχειρηθεί. Η έγκριση δηλαδή της οικείας υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού, η οποία αποτελεί την προϋπόθεση εκδόσεως των, τυχόν απαιτούμενων για την εκτέλεση οικοδομικών εργασιών και τη χρήση κτιρίων, λοιπών διοικητικών πράξεων, χορηγείται μόνον εάν, κατά την αιτιολογημένη κρίση της υπηρεσίας, το έργο ή η δραστηριότητα, είτε καθεαυτό είτε ενόψει των συνθηκών που υφίστανται στην περιοχή, δεν συνεπάγεται δυσμενείς επιπτώσεις στη διατήρηση, την προβολή και την εν γένει προστασία του μνημείου και του χώρου που το περιβάλλει (ΣτΕ 422/2015, 4351/2014). Εξάλλου, δεδομένου ότι προστατευόμενο στοιχείο του περιβάλλοντος χώρου των μνημείων συνιστά και η ανεμπόδιση θέαση αυτών, αλλά και ο χαρακτήρας και η φυσιογνωμία της ευρύτερης περιοχής, η οποία τελεί σε άμεση οπτική επαφή με τα μνημεία και είναι αναγκαία για την ανάδειξή τους, πρέπει περαιτέρω να ερευνάται και αν η απόσταση του έργου από το μνημείο ή η σχέση του με αυτό, εν όψει των μορφολογικών του στοιχείων, είναι τέτοια ώστε να διασφαλίζεται η αναλλοίωτη έποψη του μνημείου και η ακεραιότητα του αναγκαίου για την ανάδειξή του σε ιστορική αισθητική και λειτουργική ενότητα περιβάλλοντος χώρου (ΣτΕ 3004/2015, 3735/2013).

11. Επειδή, στην κρινόμενη περίπτωση, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, το επίδικο κτίριο χαρακτηρίσθηκε με την απόφαση ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/1498/26505/30.5.1997 του Υπουργού Πολιτισμού (B 506/20.6.1997), ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, διότι αποτελεί αξιόλογο δείγμα μεγαλοαστικής κατοικίας του μεσοπολέμου, σημαντικό για την μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής. Με την ίδια απόφαση ορίσθηκε ως ζώνη προστασίας ο περιβάλλον χώρος στα όρια της ιδιοκτησίας του, για την προβολή και ανάδειξη του μνημείου. Με την απόφαση ΥΠΠΟ/ΔΑΝΣΜ/40199/1402/28.6.2005 της Δ/σης Αναστήλωσης Νεώτερων και Σύγχρονων Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού εγκρίθηκε η υποβληθείσα από την ήδη παρεμβαίνουσα αστική εταιρεία, η οποία φέρεται ως ιδιοκτήτρια του επίδικου ακινήτου, μελέτη αποκαταστάσεως του ανωτέρω διατηρητέου κτιρίου, η αλλαγή χρήσεως αυτού και η ανέγερση πολυώροφου κτιρίου σε επαφή με το διατηρητέο. Με την απόφαση 3847/2006 του Ε΄ Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας ακυρώθηκε η ανωτέρω απόφαση του Υπουργείου Πολιτισμού, καθ' ο μέρος επετράπη με αυτήν η ανέγερση νέου κτιρίου κατ' επέκταση του υφιστάμενου διατηρητέου κτιρίου. Ειδικότερα, με την απόφαση αυτή έγινε δεκτό ότι, βάσει της αποφάσεως

ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/1498/26505/30.5.1997 περί χαρακτηρισμού του επίδικου κτιρίου ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου και του περιβάλλοντος χώρου αυτού ως ζώνης προστασίας, το ακίνητο αυτό απολαμβάνει στο σύνολό του (κτίριο και περιβάλλον χώρος στα όρια του οικοπέδου), ως νεώτερο μνημείο, της προστασίας του ν. 3028/2002, προκειμένου να επιτευχθεί η προβολή και η ανάδειξη του κτιρίου ως προς όλες τις όψεις του. Τούτο δε έχει ως συνέπεια ότι οι επεμβάσεις στο μνημείο πρέπει αφενός μεν να αποσκοπούν στη διατήρηση της υλικής του υποστάσεως και της αυθεντικότητάς του και στην ανάδειξή του αφετέρου δε να διενεργούνται βάσει μελέτης εγκρινόμενης από το Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων. Ενόψει των χαρακτηριστικών του νέου κτιρίου που επρόκειτο να ανεγερθεί (ύψος 22,50 μ. έναντι 15,15 μ. του διατηρητέου μνημείου, συνολική δομημένη επιφάνεια 639,19 μ., έναντι 474,49 τμ, του διατηρητέου, κάλυψη 104,50 τμ. έναντι 139,15 τ.μ. του διατηρητέου, επί συνολικού εμβαδού οικοπέδου 349,25 μ.), σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το νέο αυτό κτίριο θα κατασκευαζόταν ενοποιούμενο σε ενιαίο λειτουργικό σύνολο με το μνημειακό κτίριο, σε επαφή με τη βόρεια όψη του και το ανατολικό όριο του οικοπέδου, κρίθηκε ότι η εκτέλεση εργασιών στο ανωτέρω μνημείο (κτίριο και περιβάλλοντα χώρο αυτού) έχουν μη επιτρεπόμενα αποτελέσματα, συνιστάμενα στην αλλοίωση μέρους της υλικής του υποστάσεως (του περιβάλλοντος χώρου) και στην απόκρυψη της θεάσεώς του από το βόρειο μέρος του γηπέδου, συνακόλουθα δε στη μείωση της προβολής και της αναδείξεως του διατηρητέου μνημείου. Περαιτέρω, έγινε δεκτό ότι η γνωμοδότηση του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων δεν περιείχε ουδεμία ειδικότερη σκέψη σχετικά με τις συνέπειες αυτές στο διατηρητέο κτίριο, ενώ η, αναφερόμενη στην σχετική από 1.6.2005 εισήγηση της υπηρεσίας, αιτιολογία ότι η όψη προς τον ακάλυπτο της οδού Αινιάνος δεν παρουσίαζε κανένα ενδιαφέρον κρίθηκε ότι δεν αποτελούσε νόμιμο στοιχείο κρίσεως, εφόσον ήταν αντίθετη προς την απόφαση

ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/1498/26505/30.5.1997 περί χαρακτηρισμού του διατηρητέου μνημείου. Σε συμμόρφωση δε προς την ανωτέρω ακυρωτική απόφαση, η Διεύθυνση Πολεοδομίας του Δήμου Αθηναίων, με την υπ' αριθ. 12344/2007 απόφασή της, ανακάλεσε την 1713/19.10.2015 οικοδομική άδεια, κατά το μέρος που με αυτήν επετράπη η ανέγερση νέου κτιρίου κατ' επέκταση του υφισταμένου διατηρητέου. Ακολουθώντας, η ΓΣΕΕ, με αιτήσεις της τον Μάιο και τον Ιούλιο το 2008, ζήτησε την επαναφορά της υποθέσεως στο Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων για την αποπεράτωση της προσθήκης, της οποίας είχε ήδη κατασκευασθεί ο σκελετός. Το Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων γνωμοδότησε κατά πλειοψηφία, με το υπ' αριθ. 30/18.12.2008 πρακτικό του, υπέρ της εγκρίσεως της μελέτης που είχε υποβληθεί για την προσθήκη, σε επέκταση του υπάρχοντος διατηρητέου κτιρίου, η οποία περιελάμβανε υπόγειο, ισόγειο και πρώτο όροφο. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από την εισήγηση του Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Αναστήλωσης Νεωτέρων

και Σύγχρονων Μνημείων προς το Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων, η λύση που επελέγη μετά την απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας ήταν η μη καθαίρεση του τμήματος εκείνου της προσθήκης που είχε ήδη κατασκευασθεί, προκειμένου να μην υπάρξει στατικός κίνδυνος και μη αναστρέψιμες ζημιές στο διατηρητέο που είναι σε επαφή. Η αρχιτεκτονική μελέτη που υποβλήθηκε αφορούσε αποκλειστικά στην ολοκλήρωση της προσθήκης μόνο ως προς το υπόγειο, ισόγειο και πρώτο όροφο, η σκυροδέτηση του οποίου είχε γίνει σύμφωνα με την, ακυρωθείσα με την ανωτέρω απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, πράξη και κατόπιν οδηγιών της πολεοδομικής υπηρεσίας του Δήμου Αθηναίων. Περαιτέρω, όπως προκύπτει από το εν λόγω πρακτικό 30/18.12.2008 του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων, το υπόγειο του διατηρητέου ενοποιείται με το υπόγειο της προσθήκης και ο πρώτος όροφος της προσθήκης βρίσκεται στο ίδιο ακριβώς επίπεδο με το ισόγειο του διατηρητέου. Το Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων απεφάνθη ότι με τη μείωση του ύψους της προσθήκης, η οποία πλέον τοποθετείται στο ίδιο επίπεδο με το ισόγειο του διατηρητέου, επέρχεται συμμόρφωση προς τα κριθέντα με την απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας. Επίσης, στο ανωτέρω πρακτικό διατυπώθηκε η άποψη ότι πλέον με την επίδικη προσθήκη αφήνεται μία “φυγή” και φαίνεται το διατηρητέο, σε αντίθεση με το παρελθόν που υπήρχε διώροφο κτίσμα, κατεδαφισθέν κατά το χρόνο συζητήσεως της υποθέσεως στο Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων, με πρόσοψη επί της οδού Αινιάνος 1, ύψους 7,5 μ., το οποίο απέκρυπτε την πίσω όψη του διατηρητέου. Κατόπιν τούτων εκδόθηκε η απόφαση ΥΠΠΟ/ΔΑΝΣΜ/62357/1828/Π.Ε/11.3.2009, της οποίας ζητείται η ακύρωση με την κρινόμενη αίτηση.

12. Επειδή, με την υπό κρίση αίτηση προβάλλεται ότι βάσει της αποφάσεως χαρακτηρισμού του επίδικου κτιρίου ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου και του περιβάλλοντος χώρου αυτού ως ζώνης προστασίας (ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/1498/26505/30.5.1997), αλλά και βάσει της ακυρωτικής αποφάσεως 3847/2006 του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν επιτρέπεται η κατασκευή οποιασδήποτε μορφής προσθήκης στον περιβάλλοντα χώρο του διατηρητέου μνημείου. Σε κάθε περίπτωση δε, όπως προβάλλεται, η προσβαλλόμενη πράξη, με την οποία επιχειρείται κατ'ουσίαν η νομιμοποίηση, ήδη κατασκευασθέντος και πλέον αυθαίρετου κτιρίου, του οποίου η οικοδομική άδεια ανακλήθηκε μετά την ακυρωτική απόφαση 3847/2006 του Συμβουλίου της Επικρατείας, δεν αιτιολογείται νομίμως, σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις του άρθρου 24 του Συντάγματος, της κυρωθείσας με το άρθρο πρώτο του ν. 2039/1992 (Α' 61) Διεθνούς συμβάσεως της Γρανάδας και των άρθρων 1, 2, 3, 6, 10, 40 και 73 του ν. 3028/2002. Και τούτο διότι, σύμφωνα με τους αιτούντες, η έγκριση με την προσβαλλόμενη πράξη της ήδη κατασκευασθείσας προσθήκης, σε επαφή με την βόρεια όψη του διατηρητέου και στο μεγαλύτερο τμήμα του ακαλύπτου χώρου αυτού, έχει ως συνέπεια την

πλήρη υποβάθμιση του μνημείου ως ενιαίου συνόλου, ανεξαρτήτως του ύψους του διατηρητέου μνημείου και της ανεγερθείσας προσθήκης, δεδομένου ότι με τον τρόπο αυτό αφανίζονται και πάντως αλλοιώνονται τα μορφολογικά αρχιτεκτονικά στοιχεία της βόρειας όψης του διατηρητέου, αλλά και του περιβάλλοντος χώρου, ο οποίος επίσης αποτελεί μορφολογικό στοιχείο του διατηρητέου, ως ζώνη προστασίας αυτού, βάσει της αποφάσεως χαρακτηρισμού του διατηρητέου.

13. Επειδή, όπως προκύπτει από το περιεχόμενο της αποφάσεως χαρακτηρισμού του διατηρητέου, ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/1498/26505/30.5.1997, αποδόθηκε εξ υπαρχής σημασία στη διαρκή προστασία της θεάσεως του μνημείου από όλες τις όψεις, με σκοπό την προβολή και την ανάδειξη αυτού. Η υπαγωγή δε του συνόλου του ακινήτου, μνημείου και περιβάλλοντος χώρου, βάσει της ανωτέρω αποφάσεως χαρακτηρισμού, σε καθεστώς προστασίας δεν αποκλείει την κατασκευή στον περιβάλλοντα χώρο προσθήκης κτιρίου, υπό την προϋπόθεση ότι η προσθήκη δεν παρεμποδίζει την θέαση του διατηρητέου από όλες τις όψεις και συνακόλουθα την προβολή και ανάδειξη αυτού. Τούτο δε προκύπτει και από την απόφαση 3847/2006 του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία έγινε δεκτό αφενός ότι τόσο το διατηρητέο μνημείο όσο και ο περιβάλλον χώρος αυτού απολαμβάνουν ως σύνολο της προστασίας του ν. 3028/2002, αφετέρου ότι η κατασκευή του νέου κτιρίου σε επαφή με το διατηρητέο, είχε ως συνέπεια, ενόψει των συγκεκριμένων χαρακτηριστικών του (ύψος, επιφάνεια, κάλυψη), την αλλοίωση μέρους της υλικής υποστάσεως του μνημείου (του περιβάλλοντος χώρου), την απόκρυψη της θεάσεώς του από το βόρειο μέρος του γηπέδου και ως εκ τούτου την μείωση της προβολής και της αναδείξεώς του, κατά παράβαση των οριζομένων στην απόφαση χαρακτηρισμού του μνημείου. Επομένως, με δεδομένο ότι το σύνολο του ακινήτου απολαμβάνει της προστασίας του ν. 3028/2002, πρέπει, κατά την έννοια των διατάξεων αυτού, που παρατίθενται σε προηγούμενη σκέψη, η έγκριση οποιουδήποτε δομικού έργου στο διατηρητέο μνημείο και στον περιβάλλοντα χώρο αυτού να αιτιολογείται νομίμως, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές. Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από το πρακτικό του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων και τα ευρισκόμενα στον φάκελο της δικογραφίας διαγράμματα, μειώθηκε σημαντικά το ύψος του νέου κτιρίου σε συμμόρφωση, κατά το μέρος τούτο, με την απόφαση 3847/2006 του Συμβουλίου της Επικρατείας. Με τον τρόπο όμως αυτό, όπως βασίμως προβάλλεται, η προσβαλλόμενη πράξη δεν αιτιολογείται νομίμως και επαρκώς, δεδομένου ότι δεν περιλαμβάνεται καν σε αυτήν ή σε άλλο στοιχείο του φακέλου λεπτομερής περιγραφή αφενός μεν του διατηρητέου μνημείου αφετέρου του νέου κτιρίου, αλλά ούτε και τεκμηριωμένη εκτίμηση, ενόψει του συνόλου των χαρακτηριστικών του νέου κτιρίου (π.χ ύψους, όγκου), ότι η τοποθέτησή του στον περιβάλλοντα χώρο του διατηρητέου και μάλιστα σε επαφή με αυτό δεν έχει δυσμενείς συνέπειες στην θέαση από όλες τις όψεις

του μνημείου και επομένως στην προβολή και ανάδειξη αυτού, λαμβανομένου υπόψη ότι, σύμφωνα με τα λεχθέντα στη συνεδρίαση του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων, αφήνεται με την προσθήκη μία “φυγή” για τη θέαση του διατηρητέου. Περαιτέρω, οι παρεμβαίνουσες, αλλά και η Διοίκηση με την έκθεση απόψεών της προς το Δικαστήριο (αριθ. πρωτ. ΥΠΠΟΤ/ΔΑΝΣΜ/85998/2231/14.10.2010), προβάλλουν ότι με την προσβαλλόμενη πράξη, όπως προκύπτει από το πρακτικό του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων, εγκρίθηκε η διατήρηση και ολοκλήρωση μόνο της διώροφης αντί της πολώροφης προσθήκης για το λόγο ότι τυχόν απόπειρα καθαίρεσης του διώροφου τμήματος που ήδη είχε κατασκευασθεί θα έθετε σε άμεσο κίνδυνο το διατηρητέο, με το οποίο η διώροφη προσθήκη βρίσκεται σε άμεση επαφή. Προς επίρρωση δε του ισχυρισμού αυτού, οι παρεμβαίνουσες και το Ελληνικό Δημόσιο επικαλούνται το με αριθ. πρωτ. 6/383/13.2.2006 έγγραφο του Τμήματος Αυθαιρέτων - Επικινδύνων της Δ/σης Πολεοδομίας του Δήμου Αθηναίων, όπως διορθώθηκε με το με αριθ. πρωτ. 6/3832/16.2.2006 έγγραφο της ίδιας υπηρεσίας, με το οποίο διαπιστώνονται, μεταξύ άλλων, κατά την κατασκευή του νέου κτιρίου, ρηγματώσεις στην φέρουσα τοιχοποιία της οπίσθιας όψεως του διατηρητέου, αποδόμηση λίθων τοπικά, λόγω καθιζήσεων της εδαφικής μάζας κάτωθεν της θεμελιώσεως του διατηρητέου κτιρίου, στο οποίο εκτελούνταν εκσκαφές 4,50 μ. Περαιτέρω, στο ανωτέρω έγγραφο, αναφέρεται ότι το διατηρητέο κρίνεται επικίνδυνο από άποψη δομική και στατική και επισημαίνεται η ανάγκη λήψεως μέτρων αντιστήριξης του μνημείου, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στη μελέτη και συγκεκριμένα σκυροδέτηση πλάκας Α΄ ισόγειου και πλάκας δαπέδου 1ου ορόφου, σύμφωνα με την ήδη ανακληθείσα 1713/2005 οικοδομική άδεια, καθώς και προσωρινό κλείσιμο του προβλεπόμενου αρμού με σκυρόδεμα μέχρι ενισχύσεως του διατηρητέου κτιρίου, σύμφωνα με την ανωτέρω οικοδομική άδεια. Όμως, ο ανωτέρω ισχυρισμός των παρεμβαίνουσών και του Ελληνικού Δημοσίου πρέπει να απορριφθεί, δεδομένου ότι, κατά τα εκτιθέμενα σε προηγούμενη (δέκατη) σκέψη, δεν αποτελεί νόμιμο στοιχείο κρίσεως της πράξεως με την οποία εγκρίνεται η εκτέλεση δομικού έργου πλησίον προστατευόμενου μνημείου το γεγονός ότι το επίμαχο έργο έχει εκτελεσθεί σε σημαντικό βαθμό και ότι ακριβώς λόγω της προόδου των εργασιών αυτών ενδέχεται να υπάρξει κίνδυνος για το μνημείο, το ενδεχόμενο δε αυτό πρέπει να αντιμετωπισθεί με τα κατάλληλα τεχνικά μέσα. Κατόπιν όλων των ανωτέρω, η κρινόμενη αίτηση πρέπει, για τον ως άνω βασίμως προβαλλόμενο λόγο ακυρώσεως, να γίνει δεκτή, να ακυρωθεί η προσβαλλόμενη απόφαση και να απορριφθεί η παρέμβαση, ενώ η εξέταση των λοιπών λόγων ακυρώσεως παρέλκει ως αλυσιτελής.